

En el món postmodern, la qüestió capital ja no és si tenia raó Aristòtil quan afirmava que l'ésser humà en la societat es troba com a casa. Tampoc ja no ho és haver de decidir entre el pessimisme cruel de Hobbes (l'ésser humà és un llop per a l'ésser humà) o l'optimisme ingenu de Rousseau (l'ésser humà és bo per naturalesa, però la societat el corromp). Segurament allò més decisiu ha esdevingut constatar que el creixent imperi d'allò econòmic en la configuració social determina la nostra identitat: el consumisme, de mica a mica, es va ensenyorint de la nostra identitat. És a dir: no es discuteix que som éssers essencialment socials i que la sociabilitat és una dimensió configuradora, sinó (atès que ens hi juguem la nostra condició humana) la urgència d'analitzar què significa que esdevenim en gran part allò que els altres fan de nosaltres... Ja ho havia anunciat Freud: en realitat no existeix allò que anomenem la identitat, sinó només processos d'identificació.

Què fa que, malgrat considerar que les nostres societats deriven acceleradament vers un individualisme inhumà, la gent segueixi buscant desesperadament companyia? Per què, tot i una indiscutible tendència a l'oblit sistemàtic dels altres, no renunciem del tot al reconeixement? O, per dir-ho ràpidament: per què el mecanisme més potent de construcció de la identitat segueix essent la referència comuna a uns valors, a uns objectius, a unes institucions o a uns productes? N'hi ha prou a mirar amb una mica de cura el nostre voltant: no es tracta simplement del fet que els mitjans de comunicació construeixin la nostra visió del món o que la publicitat dictamini què ens cal, sinó de l'íntima connexió entre identitat-disig-col·lectivitat. Dit d'una

altra manera: allò interessant d'analitzar no és tant que les multinacionals aconseguixin anar-nos igualant de mica a mica (en idees, gustos, menjars, vestuari...) sinó que allò que ens fan desitjar sota l'aparença de valors acaba decidint qui som.

La sociologia clàssica defensa que hi ha una seqüència temporal en el decurs de la qual cada individu és animat a reconèixer-se membre d'una societat. Això vol dir que, d'entrada, s'espera que l'individu assumeixi el món en el qual ja està vivint, el compregui i se'l faci seu. I se sobreentén que aquesta identificació amb una cosmovisió compartida no és només cognitiva sinó, sobretot, afectiva. En un temps caracteritzat per la novetat compulsiva i la consciència exagerada que tot és fugisser, augmenta exponencialment la sensació d'inseguretat. I la desconfiança no és precisament el millor fonament per a bastir una identitat saludable capaç de vertebrar l'existència.

Precisament per això la sociologia contemporània ha dedicat molts esforços a analitzar les formes modernes de distinció social. Abandonada l'època en què la distinció provenia de la noblesa i l'aristocràcia, segueix ben viu el zel per la jerarquia. Malgrat l'afirmació democràtica de la igualtat radical entre tots els membres d'una societat, el cert és que la gent segueix buscant el prestigi i el reconeixement de ser considerats superiors. El sentit de l'honor ja no és el criteri de la dignitat humana, sinó més aviat la fama o la reputació. O, si es prefereix, l'estil de vida que es considera escaient a l'estatus dels cercles socials que destaquen. És ben cert, tanmateix, que avui els gustos i les formes de distinció social estan clarament influïts pels mitjans de comunicació que determinen un nou sistema de valors.

Sigui com sigui, el cas és que les estratègies de diferenciació social segueixen determinant la reputació i el prestigi. La vida massificada de les grans ciutats no ha anul·lat la preocupació per l'opinió dels altres sobre un mateix. La pressió social del "què diran" o l'imperatiu de guardar les aparences no han passat de moda malgrat l'anonimat de la vida contemporània. I és que la societat actual continua considerant que l'educació, el gust i les maneres poden abocar-nos a una massa indiferenciada, de manera que qui vulgui destacar haurà de trobar la pròpia manera de distingir-se de la resta. Tanmateix, els qui es consideren distingits tendeixen a una certa paradoxa: no volen viure al mateix lloc que els altres, ni en les mateixes cases, ni guanyar-se la vida amb les mateixes feines... Necessiten l'ostentació de la seva singularitat per a sentir-se diferents, els cal el luxe per a destacar, cridar l'atenció per no ser percebuts com a vulgars, aconseguir tri-

omfar per a saber-se exitosos. Justament per això, un dels símbols més estesos de la distinció social és la riquesa que permet un determinat estil de vida.

Però l'afany de distinció contemporani passa en molts casos per la uniformització i per la vulgaritat. La fama es basa en criteris sorprenents i les circumstàncies canviants poden fer passar amb extraordinària facilitat de la reputació al desprestigi. Vet ací l'evolució des del dandi fins al friqui... Jordi Busquet, amb l'ajuda dels millors analistes (Zygmunt Bauman, Norbert Elias, Georg Simmel, René König, Ernest Gellner, Vance Packard, Charles Wright Mills, Max Weber, William James, Thorstein Veblen, Fred Hirsch, Werner Sombart, Pierre Bourdieu, Edmont Goblot, Richard Florida, David Brooks...), sap mostrar-nos amb precisió per què ens volem distingir els uns dels altres.

Francesc-Xavier Marín
Universitat Ramon Llull

CERVERA i DURAN, Joaquim M. *Església, mare i creu*. Edicions Saragossa. Col·lecció "El cistell". Núm. 13. Barcelona, 2010.

Església, mare i creu és una obra difícil de definir. El professor Joaquim (Quim) Cervera hi ha efectuat una indubtable composició molt personal. El mateix títol ja ho reflecteix, ja que tracta l'objecte de la seva obra, l'Església, tant des de la proximitat dels sentiments com els que pot generar una *mare*, com des de l'oposició sentimental que marca el fet de comparar-la amb una *creu*. Sens dubte la duplicitat de sentiments positius i negatius és el que mou el professor Cervera a escriure aquesta obra, i a reflectir-ho ja des del mateix títol. No obstant això, l'obra està presentada en un format que segueix molt de prop la formalitat d'un estudi sociològic de caire científic, ja que s'estructura i es desenvolupa d'una manera molt sistemàtica. Té, doncs, en part, una clara formalitat científica, mentre que aquest fet contrasta amb un evident desenvolupament de continguts des de la perspectiva molt més subjectiva de l'assaig personal, o fins i tot del recull de memòries. I és per això que costa molt definir o classificar aquesta obra del professor Cervera.

El llibre té dues parts molt ben diferenciades: una primera que recull una anàlisi detallada de la situació actual de l'Església, de les seves causes i de les seves conseqüències, una anàlisi centrada especialment en l'Església a Catalunya; i una segona part dedicada a les propostes de canvi i de futur, també adreçades tant a l'Església universal com a la catalana.

Cada una d'aquestes parts conté una sèrie de quadres sinòptics que resumeixen i mostren de forma esquemàtica i visual les principals afirmacions o definicions exposades en el text; la qual cosa facilita molt tant el seguiment de l'exposició com la comprensió. En això es nota, sens dubte, la pedagogia del treball

de molts anys impartint docència en sociologia de la religió, del professor Cervera.

Bona part de les dades i reflexions del primer bloc dedicat a l'anàlisi de la realitat eclesial catalana ja la va publicar el professor Cervera en els núm. 206-207 de "Quaderns de Pastoral". Allí, juntament amb la pedagoga i professora Mercè Basté i la també sociòloga i professora Carme de la Fuente, exposaren els resultats d'una enquesta feta a 80 parròquies de les diverses diòcesis catalanes. En aquest treball s'intentava fer una fotografia de l'estat actual de les parròquies catalanes, així com de la seva projecció en el futur, de les seves mancances, inquietuds, expectatives i urgències.

El professor Cervera recull ara, en la seva obra *Església, mare i creu*, el fruit d'aquests treballs i del seu bagatge com a professor de sociologia del fet religiós, i àdhuc de la seva experiència com a rector de barriada popular i de consiliari de moviments d'acció catòlica en el món obrer.

En tota l'obra no trobarem ni tan sols una sola cita a peu de pàgina, ni tampoc l'esment de cap altra obra científica o de reflexió. No hi ha cap bibliografia, i les poques referències que conté a altres textos es circumscriuen totes a esmentar diversos articles de la revista "Quaderns de Pastoral" que publica el Centre d'Estudis Pastorals, on imparteix docència el professor Cervera. No és, doncs, una obra científica...

Però *Església, mare i creu* no pretén tampoc pas ser-ho. És sobretot una obra d'experiència, de vivència, de sentiment. Potser amb el format sistemàtic d'un treball de sociologia, però amb el pes específic no dels números, sinó de la vida i les persones que s'hi reflecteixen... En aquest sentit, vol ser

una obra profètica, una obra d'alerta
i reclam sobre el present i el futur de
l'Església. D'una església que se l'estima
i que, en moments de crisi com el que
vivim, necessita trobar nous camins
de diàleg amb el món i de renovació
del seu missatge..., d'inculturació en
un món canviant i, de vegades, hostil.

Àngel-Jesús Navarro
Universitat Ramon Llull

Un llibre petit que conté molta saviesa. Un testament ple de ganes de viure. Una papallona empaitada per la mainada que mai es deixa atrapar, com la bona salut i el significat que li donem. Tot això és el que ens proposa la Dra. Rosa M. Boixareu.

Diu l'autora, en un preciós proemi, que va arribar a l'antropologia perquè "la hi van portar" quan li van proposar la docència d'antropologia de la salut a l'aleshores naixent Escola Universitària d'Infermeria i Fisioteràpia Blanquerna (avui Facultat de Ciències de la Salut), a la tot just recent constituïda Universitat Ramon Llull. Era el 1993. Als estudis bíblics, en canvi, hi va anar "deliberadament". I afirma que tots dos coneixements es complementen, o ella els ha entès com a complementaris. De fet, així els ha sabut combinar. El coneixement que mira a la realitat concreta, empírica, a propòsit del benestar i del malestar de l'home, de la seva salut i de la seva malaltia. I el coneixement que s'enlaira vers el sentit i, en definitiva, vers la transcendència, vers allò que ens preocupa i ens supera sense que, però, puguem desentendre'ns del seu reclam, obrint-nos a l'infinit i a la presència del misteri. D'aquests anys de docència, l'autora n'ha fet un concentrat, aparentment senzill, breu en l'extensió, però profund en el contingut, i substancial en la tria dels aspectes més rellevants de l'antropologia de la salut. Un exercici que només els grans docents saben fer, quan la saviesa de l'experiència es complementa amb la saviesa acadèmica i permet destriar el gra de la palla, l'imprescindible de l'ample bagatge de l'erudició.

Després d'una breu introducció, declaració d'intencions sobre els eixos vertebradors del que l'autora entén per salut, històric, social, ètic i vivencial, els diversos capítols recorren aquest eixos

per tal de donar raó d'allò que anomenem salut i malaltia, sofriment i dolor. Tot plegat per dir-nos quelcom de ben significatiu, que hi ha maneres malsanes de benestar, quan aquest és a costa d'altres, i que, en canvi, hi ha maneres saníssimes de malestar, quan aquest és signe de neguit pel benestar de l'altre, sortida d'un mateix per endinsar-se en el jo col·lectiu que a tots els individus s'adreça i el seu benestar cerca i procura. El llibre es presenta com un testament, adreçat expressament als néts, tot i que també a qui vulgui recollir-lo. Però defuig expressament el tema de la mort, malgrat que se'ns digui que travessa totes les pàgines, una mort sempre present en la vida per a qui vulgui entendre-la sense enganys ni subterfugis, mort propera, quan és la de l'espòs que ha encetat el camí de la plenitud esperada, mort sàviament assumida quan comença a fer-se present en un escenari ja no tan llunyà. Cal dir que és un testament equívoc, perquè constitueix un clam de vida, quan el cor i la ment estan encara oberts per poder seguir fruit d'una reflexió que no s'atura en les convencions suposadament científiques.

El títol, sorprenent, esdevé significatiu del geni de l'autora. El record d'uns infants que s'afanyen a "caçar" una papallona que sempre s'escapa és una bella imatge de l'intel·lectual que pensa, sempre al darrere d'un coneixement inabastable.

La papallona segueix volant, i esperem que la Dra. Rosa M. Boixareu, allunyada de l'activitat docent en ciències de la salut malgrat ella mateixa, per lleis que regulen l'activitat laboral, segueixi intentant empaitar-la.

Gilles Lipovetsky y Jean SERROY, *La cultura-mundo. Respuesta a una sociedad desorientada*. Anagrama, Colección Argumentos nº 416. Barcelona, 2010. 216 páginas.

Los autores que firman este ensayo habían trabajado, conjuntamente, en *La Pantalla Global, Cultura mediática y cine en la era hipermoderna* (2009). Suponemos que satisfechos de aquella colaboración han seguido con el texto que, a continuación, comentamos. Serroy, profesor de la Universidad de Grenoble, ha realizado estudios sobre la literatura y teatro del s. XVII. Es, también, crítico de cine y su obra de referencia es *1985-2005: Entre deux siècles. 20 ans de cinéma contemporain*. Gilles Lipovetsky (París, 1944) es profesor, también, de la Universidad de Grenoble, filósofo al que hemos ido leyendo en obras como, entre otras, *La era del vacío* (1983), *El imperio de lo efímero* (1990), *El crepúsculo del deber* (1994) o *La felicidad paradójica* (2007). Algunas de ellas, ciertamente, han suscitado interés en diferentes públicos por los planteamientos expuestos. Esta obra a cuatro manos consta en su estructura de una "Introducción", cuatro capítulos –"La cultura como mundo y mercado", "El Mundo como imagen y comunicación", "La cultura-mundo como mitos y desafíos", "La cultura-mundo como civilización"- y una "Conclusión". Ya la introducción al ensayo nos parece magnífica. Hacía tiempo que no leíamos una introducción tan intensa. En la misma, ya los autores nos aproximan a lo que entienden y lo que va a ser el tema central del ensayo, la cultura-mundo: "La cultura-mundo significa fin de la heterogeneidad tradicional de la esfera cultural y universalización de la cultura comercial, conquistando las esferas de la vida social, los estilos de vida y casi todas las actividades humanas" (p. 9) Pero, sin olvidar el subtítulo tan acertado: *Respuesta a una sociedad desorientada*. Pero el ensayo es más que una respuesta porque

las respuestas son múltiples aunque el análisis de esta sociedad (-¿estas sociedades occidentales?-) desorientada nos ha parecido muy lúcido.

En el primer capítulo, se abordan unas cuestiones que centran los cuatro "hiper" que acompañan al lector en todas sus páginas: el "hipercapitalismo", la "hipertecnología", el "hiperindividualismo" y el "hiperconsumo". Y donde se encuentran afirmaciones como: "... la desorientación actual no procede sólo de la depreciación de los valores superiores y de la ruina de los cimientos metafísicos del conocimiento, la ley y el poder, sino también de la desintegración de los referentes sociales más corrientes, más "básicos", provocada por la nueva organización del propio mundo" (p. 33) El segundo capítulo nos acerca a la cultura-pantalla o el mundo de la pantalla global en dos actos. También, de ese mundo transido por famosos reciclables o del vedetismo universal donde lo efímero y lo inconsistente es la alta cultura cuando ésta ya (casi) se encuentra en un *outlet*. El tercer capítulo, especialmente, directo estructurado en cuatro preguntas que, poco o mucho, en alguna ocasión, nos han acechado: "¿Hacia un planeta homogeneizado?", "¿Hacia un mundo americanizado?", "¿Hacia un mundo sin alma?", "¿Hacia un mundo infantilizado?". La última, sobre todo en nuestra opinión, no tiene desperdicio. El cuarto capítulo aborda la cuestión de la educación. Aunque el contexto del autor sea Francia, el trasfondo que plantea para la Escuela o la Universidad es válido para el nuestro. El apartado "Educarse para el mundo" es muy interesante como lo son los que le siguen. El subapartado *Reconsiderar la Universidad* será de interés para el profesorado universitario que lea estas páginas. Tiene su "puntito".

La “Conclusión” que cierra el texto es tan atractiva como su introducción. De hecho, el ensayo, en su conjunto, quizás no diga nada nuevo (no tiene por qué) pero la lucidez, en nuestra opinión, de su análisis, su argumentación hacen de este libro una lectura imprescindible para quienes quieran ahondar en esta sociedad tan incierta como embobada.

Carlos M. Moreno
Universitat Ramon Llull